

Махоніна Н. Г.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Кононенко В. І.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ЗМІНИ В СИСТЕМІ КОНСОНАНТИЗМУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ПЕРШИЙ І ДРУГИЙ ПЕРЕСУВИ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ

У статті досліджено ключові етапи історичної фонологічної еволюції німецької мови, зокрема перший та другий пересуви приголосних. Розглянуто перший пересув (erste Lautverschiebung), відомий як закон Грімма, що визначив перехід від праіндоєвропейської до прагерманської мовної системи. Також окреслено другий пересув (zweite Lautverschiebung), який став підґрунтям для відокремлення верхньонімецьких діалектів від інших західногерманських мов і сприяв формуванню німецької мови як окремої мовної системи. Показано, що обидва пересуви спричинили ланцюгові зміни фонетичних систем відповідних періодів, у зв'язку з чим у роботі також проаналізовано вокалічні процеси, що супроводжували консонантні трансформації: компенсаторне подовження голосних, редуцію ненаголошених голосних, дифтонгізацію, морфонологічне чергування, перерозподіл наголосу тощо. У статті розкрито значення обох пересувів приголосних для історії розвитку німецької фонологічної системи, а також досліджено їхній вплив на ритмічну організацію слова, інтонаційний малюнок, акустичну структуру, граматичні особливості (зокрема процеси аналітизації) та стилістичне сприйняття сучасної німецької мови як логічної та точної, адаптованої до потреб термінологічного, юридичного й технічного дискурсу. Окрему увагу приділено семантичним наслідкам пересувів: затемненню етимології, розходженню значень між праіндоєвропейськими коренями та їхніми сучасними німецькими рефлексамі. Визначено вплив фонетичних змін на морфологічну прозорість і ритмічну організацію слова в сучасній німецькій мові. Стаття позиціонується не як вузько фонологічна, а як комплексне дослідження системних наслідків пересувів для розвитку німецької мови і може бути корисною для дослідників, викладачів та студентів-філологів, які працюють у сфері германістики та історичного мовознавства.

Ключові слова: німецька мова, германські мови, історія мови, фонетика, фонологія, перший пересув приголосних, другий пересув приголосних, закон Грімма, консонантизм, вокалізм, редуція, компенсаторне подовження голосних, дифтонгізація, морфонологічне чергування.

Постановка проблеми. На сучасному етапі дослідження з історії мови залишаються популярними й активно розвиваються, особливо у поєднанні з цифровими технологіями та міждисциплінарними підходами. У класичних напрямках порівняльно-історичних студій – реконструкції прамов, аналізі фонологічних і морфологічних змін у германських, слов'янських та інших мовах – традиційні методи поєднуються з комп'ютерними моделями. Цифрові корпуси та комп'ютерні моделі дають нові можливості для перевірки класичних гіпотез, що робить тему сучасною, а не лише «традиційною».

Без першого та другого пересувів неможливо уявити собі розвиток германських мов загалом та німецької зокрема. Також розуміння історичних змін допомагає зрозуміти сучасні діалектні відмінності та варіативність у німецькій мові. Ця

стаття пропонує нові таблиці, схеми та пояснення, що зроблять складні фонологічні процеси доступнішими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній германістиці перший та другий пересуви приголосних розглядають не лише як класичні закони, а як багатокomпонентні ланцюгові зміни з різними темпами, географією поширення і взаємодією з акцентною структурою та морфологією. П. Стайлс [14] вносить уточнення в перший пересув приголосних, зосереджуючись на ролі акценту та наступних правилах типу закону Вернера. Другий пересув дедалі більше описується як набір паралельних процесів – африкації, спіранізації, змін у фортис-леніс контрасті, – які в різних верхньонімецьких ареалах реалізувалися нерівномірно; це добре показано у дослідженнях Р.Д. Кінга та Дж.Селмонса [9; 12], а також у статті Е. Петерса [11].

Зростає інтерес до тонкої часової стратифікації: дослідження намагаються датувати окремі підетапи і прив'язувати їх до письмових джерел та діалектної географії. Так, Р. Кляйн [10] пропонує деталізовану періодизацію, а Дж.Селмонс [13] синтезує нові дані про взаємодію пересувів із акцентною структурою та морфологією. Додатково, роботи Іверсон та Девіс [7; 8] аналізують фонологічну мотивацію та асиметрії у перебігу цих змін. Отже, сучасна германістика трактує пересуви як динамічні, багатокомпонентні процеси, що потребують комплексного аналізу.

Українські філологи – М. Л. Дружинець [1], Л. І. Козак [2], Н. П. Русаченко [5], О. В. Савчук [6], О. І. Панченко [4] – також активно працюють із темою пересувів приголосних у германських мовах, але це здебільшого частина ширших курсів і досліджень з історичної фонології та порівняльного мовознавства.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні багатогранного впливу першого та другого пересуву приголосних на німецьку мову – від фонології до граматики та семантики – з урахуванням їхньої часової стратифікації та діалектної варіативності.

Виклад основного матеріалу. Німецька мова (далі – НМ) має тривалу та складну історію формування і розвитку. Традиційно до змін, що визначили її сучасний стан, відносять перший та другий пересув приголосних.

У результаті **першого пересуву приголосних** (також: **перше переміщення приголосних**, в нім. **erste Lautverschiebung**) – V-II століття до н. е. – відбулася трансформація системи консонантизму: змін зазнали всі приголосні, крім [s]. Це виділило прагерманську мову з праіндоєвропейської (далі – ПІЕ). Через те, що вперше ці фонетичні зміни були детально описані Я. Гріммом (1822), у явища з'явилася паралельна назва – **закон Грімма (Grimmsches Gesetz)**. Зміни мали ланцюговий характер: трансформація одного звука спричиняла послідовні трансформації інших, з метою уникнення фонологічного конфлікту. У межах цього процесу виділяють три основні фази.

На першому етапі ПІЕ глухі проривні приголосні перетворилися на глухі фрикативні:

1. ПІЕ *p* > прагерм. *f*. Напр., ПІЕ слово *peter* («батько») перейшло в лат. як *pater*, в ісп. як *padre*, у фр. як *père*, проте в англ. як *father*, а в нім. як *Vater*.

2. ПІЕ *t* > прагерм. *f*. Гр. *trítos* (τρίτος) («третій») перетворилось на гот. *þridja*, а пізніше на

давньоверхньонімецьке (далі – двн) *thritto* (нім. *dritte*), англ. *third*.

3. ПІЕ *k* > прагерм. *h*: напр., гр. *kíon* (κύων) («собака») трансформувалося в гот. *hunds*, а пізніше у нім. *Hund*, нід. *hond*, англ. *hound*.

4. ПІЕ *k^w* > прагерм. *h^w*: напр., з лат. *quod* («що, тому що») утворилося двн. *hwaz*, з якого пішло нім. *was*.

На другому етапі першого пересуву ПІЕ дзвінки проривні приголосні перейшли в глухі проривні:

1. ПІЕ *b* > прагерм. *p*;

2. ПІЕ *d* > прагерм. *t*;

3. ПІЕ *g* > прагерм. *k*;

4. ПІЕ *g^w* > прагерм. *k^w*,

що можна побачити на наступних прикладах:

ПІЕ *d^hub^hús* / *d^hewb^hús* («глибина, глибоке місце») перейшло в гот. *diups*, а пізніше в англ. *deep* та нім. *tief* (Зміна *b* → *p*).

З лат. *decem* («десять») утворилося нід. *teihn*, а згодом нім. *zehn* та англ. *ten* (Зміна *d* → *t*).

Лат. *gelū* («мороз, холод, крига») трансформувалося в гот. *kalds*, а пізніше в нім. *kalt*, нід. *koud*, англ. *cold* (Зміна *g* → *k*).

ПІЕ *g^wih^zwós* («живий, той що живе») перейшло в прагерм. *kwikwaz*, *nomim* у двн. *quek*, а ще пізніше в англ. *quick* (Зміна *g^w* → *k^w*).

На третьому етапі ПІЕ дзвінки аспіровані проривні приголосні перетворилися на дзвінки фрикативні, які зрештою перейшли в дзвінки проривні звуки:

1. ПІЕ *b^h* > прагерм. *β* > *b*: напр., ПІЕ *b^hrāter* («брат») і лат. *frāter* перейшли через гот. *broþar* у нім. *Bruder*.

2. ПІЕ *d^h* > прагерм. *ð* > *d*: напр., ПІЕ корінь *d^hwer-* («двері») з дзвінком аспірованим проривним *d^h* перейшов у валлійське *dōr*, а потім у нижньонімецьке *dōör* і гот. *daūr*.

3. ПІЕ *g^h* > прагерм. *γ* > *g*: напр., ПІЕ *g^hans-* («гусак») > прагерм. *γans-* > гот. *gans*, у сучасних нім. *Gans* та англ. *goose* відповідно. Тобто ПІЕ корінь, що містить дзвінкий аспірований проривний *g^h-*, перейшов у прагерманській мові у дзвінкий фрикатив *γ-*. У готській, англійській та німецькій мовах цей звук стабілізувався як проривний *g-*. Значення „гусак“ зберігається в усіх мовах, що підтверджує спільне походження.

4. ПІЕ *g^{hw}* > прагерм. *γ^w* > *g^w*: ПІЕ *weg^{hw}-* («рухатися, йти») > прагерм. **wagjaną* > гот. *wagjan*. ПІЕ *g^{hw}* у корені **weg^{hw}-* зазнає спіранізації в прагерм. **γ^w*, але в позиції після голосного відновлюється як **g^v*. Готське *wagjan* – приклад регулярного дієслівного утворення з суфіксом **-jan*, що вказує на каузативне значення «змушувати руха-

тися», тобто «гойдати». У сучасній англійській мові (далі – АМ) маємо відповідно *wag*, а в НМ *wackeln*.

Ланцюговий характер змін у системі консонантизму (кожна група приголосних «посунулася» на нову позицію) можна простежити в табл. 1.

Побіжно зауважимо, що, хоча перший пересув стосувався виключно приголосних, система вокалізму адаптивно зреагувала на нові фонетичні умови і також змінилася. Це було необхідно для

збереження морфологічної прозорості, вирівнювання складів та підтримки фонетичної рівноваги після зміни приголосних (унаочнення в табл. 2).

Другий пересув (також: **друге переміщення приголосних**, в нім. **zweite Lautverschiebung**) відбувся в давньоверхньонімецькій мові ще до першого письмового фіксування мовних форм і стосувався лише німецьких діалектів, не маючи нічого спільного з іншими германськими мовами. Він торкнувся германських глухих приголосних

Таблиця 1

Перший пересув приголосних: поетапно

Етап	Вихідні ПШЕ приголосні	Зміна у прагерманській	Характер процесу
1	Глухі вибухові (<i>p, t, k, kʷ</i>)	Глухі спіранти (<i>f, θ, h, hw</i>)	Спіранізація (ослаблення вибухових)
2	Дзвінки вибухові (<i>b, d, g, gʷ</i>)	Глухі вибухові (<i>p, t, k, kw</i>)	Зсув у фортис (оглушення)
3	Дзвінки придихові (<i>bh, dh, gh, gʷh</i>)	Дзвінки вибухові (<i>b, d, g, gw</i>)	Втрата придиху (леніс → прості дзвінки)

Таблиця 2

Зміни вокалізму, що супроводжували перший пересув

1	Вокалічні зміни	Причина	Приклад
1	2	3	4
1	Компенсаційне подовження голосних	через зникнення або спрощення приголосних (для збереження ритму слова).	ПШЕ <i>tanþs</i> → прагерм. <i>tān</i> (→ двн. <i>zān</i> → свн. <i>Zahn</i>) Прагерм. <i>tanþs</i> («зуб») з коротким <i>a</i> (оскільки після нього йде приголосний кластер <i>nþs</i> [tanθs]) втрачає в процесі 1-го пересуву фрикатив <i>þ</i> . Для компенсації втрати та збереження ритмічної ваги слова <i>a</i> подовжується . Пізніше звук <i>t</i> перейде у <i>z</i> (2-ий пересув), а подовжений <i>ā</i> збережеться, тобто форма <i>zān</i> вже буде мати сучасне звучання [tsa:n]. У пізній середньовісній (далі – свн.) написання стабілізується як <i>Zahn</i> , а голосний <i>a</i> залишиться довгим як наслідок компенсаторного подовження ще з прагерманської стадії.
2	Перерозподіл наголосу → редукція ненаголошених голосних	Через появу нових фрикативних приголосних (<i>f, þ, h</i>) змінилася артикуляційна структура слова	*ПШЕ: * <i>þod-s</i> → *прагерм.: * <i>fot-s</i> → НН: <i>Fuß</i> Фрикатив <i>f</i> у прагерм. * <i>fot-s</i> має іншу артикуляцію , ніж проривний <i>p</i> у ПШЕ * <i>þod-s</i> : він легший, менш вибуховий. Це змінює ритмічну структуру слова : головний наголос концентрується на корені <i>fot</i> , а закінчення <i>-s</i> стає слабким. У подальшому розвитку від ДВН до новонімецької (далі – НН) ненаголошений голосний у закінченні редукується або зникає . Слово <i>Fuß</i> –результат стиснення складу : з двоскладового <i>þod-s</i> до односкладового <i>Fuß</i> .
3	Морфологічне чергування голосних	Викликані першим пересувом зміни в структурі коренів взаємодіяли з аблаутом, умлаутом, дифтонгізацією → чергування голосних	ПШЕ * <i>bhrāter</i> → прагерм. * <i>brōþēr</i> → ДВН * <i>bruoder</i> → НН <i>Bruder</i> У ПШЕ <i>bhrāter</i> в результаті 1-го пересуву відбувся перехід <i>bh</i> → <i>b</i> , тому маємо у прагерм. <i>brōþēr</i> ; де <i>ā</i> → <i>ō</i> (аблаут), а <i>þ</i> зберігся. У ДВН у формі <i>bruoder</i> пройшли дифтонгізація <i>ō</i> → <i>uo</i> та <i>þ</i> → <i>d</i> (2-ий пересув). У НН у <i>Bruder</i> зберігається <i>ü</i> , але в інших формах (наприклад, <i>brüderlich</i>) з'явилася <i>ü</i> . Чергування <i>u</i> ~ <i>ü</i> є морфологічним, бо: 1) відбувається в межах одного кореня, 2) залежить від граматичної форми (іменник – прикметник), 3) виникає через історичні фонетичні зміни, зокрема: перший пересув приголосних (<i>bh</i> → <i>b</i> , <i>t</i> → <i>þ</i>), аблаут (<i>ā</i> → <i>ō</i>), дифтонгізацію (<i>ō</i> → <i>uo</i>), умлаут (<i>u</i> → <i>ü</i>)

1	2	3	4
4	Вплив на дифтонги	Через рух від <i>p, t, k</i> до <i>f, þ, h</i> змінюється артикуляційна структура слова: фрикативи легші, менш вибухові, інакше впливають на сусідні голосні. Новий фрикатив створює відкриту позицію для артикуляції → довгі голосні (<i>ī, ū, ō</i>) дифтонгізуються.	*ПШЕ * <i>dōnom</i> → *прагерм. * <i>dōnaz</i> → двн. * <i>tuon</i> → НН <i>tun</i> У ПШЕ * <i>dōnom</i> («дія» або «вчинок») <i>d</i> перейшов у <i>t</i> (1-й пересув), утворивши прагерманську форму * <i>tōn-</i> («робити»). У ДВН в результаті дифтонгізації довгого голосного: <i>ō > io</i> виникла форма <i>tuon</i> («робити»). У НН ця дифтонгізована форма знову спростилася: дифтонг <i>io</i> монофтонгізувався в довгий <i>u</i> , і зараз <i>tun</i> вимовляється як [tu:n].

p, t, k та дзвінких приголосних *b, d, g*, які змінювалися залежно від їхнього положення в слові.

Усередині або в кінці слова після голосних *p, t, k* перетворювалися на *ff, zz, hh*. Типовими прикладами є давньонідерландське *slapen*, яке в ДВН вже звучало як *slaffan* (нім. *schlafen*) або старосаксонське *etan*, що перетворилося на ДВН *ezzan* (зараз: *essen*), або старосаксонське *makon* з ДВН відповідником *mahhon* (зараз: *machen*). Подекуди *ff* або *hh* могли виступати лише як *f* або *h*, у південнонімецьких діалектах *hh* збігалось з уже існуючим *ch*. Описані зміни відповідають першій фазі другого пересуву.

Друга фаза другого пересуву приголосних характеризується переходом *p, t, k* на початку слова, в середині після *r, l, m, n* або у подвоєнні в африкати *pf (ph), tz (z) i kh (ch)*:

ст.-сакс. *plegan* – двн. *pffegan* (нім. *pfflegen*)

ст.-сакс. *tiohan* – двн. *ziohan* (нім. *ziehen*)

ст.-сакс. *herta* – двн. *herza* (нім. *das Herz*)

ст.-сакс. *holt* – двн. *holz* (нім. *das Holz*)

ст.-сакс. *korn* – двн. *khorn* (нім. *das Korn*)

нн. *Tied* – нім. *Zeit*.

Друга фаза звукозміни в діалектах ДВН відбувалася нерівномірно: найбільш повним було перетворення *p, t, k* на *ff, zz, hh*, в той час як зміна *p* на *pf (ph)* відбувалося лише в південнонімецьких

діалектах, а *k* на *kh* – тільки у баварському та алеманському діалектах.

Третя фаза звукового пересуву мала ще обмеженіший радіус розповсюдження і характеризувалася зміною дзвінких приголосних *b, d, g* на глухі *p, t, k*. У сучасній літературній НМ закріпилася лише зміна *d* на *t*, всі інші звукові трансформації в наш час можна спостерігати лише у південнобаварському діалекті Австрії та в діалектах Швейцарії.

Треба додати, що ці істотні трансформації в системі консонантизму (див. табл. 3) супроводжувалися також і обмеженою вокальною еволюцією. **Вокалічні зміни**, як і після першого пересуву, були не самостійними процесами, а **адаптацією до змін у консонантизмі**: відбулося *подовження голосних* (як компенсація за втрату або зміну приголосних), *монофтонгізація* (як стабілізація нових дифтонгів), *редукція ненаголошених голосних* (через зміну складу й наголосу), *морфологічні чергування* – як наслідок фонетичних змін у коренях. Вокалічні зміни забезпечували збереження ритму слова, вирівнювання складів, морфологічну прозорість.

Висновки. Вплив звукових пересувів на НМ не можна недооцінювати. Перший пересув спричинив фундаментальні відмінності між герман-

Таблиця 3

Другий пересув приголосних: поетапно

Етап	Вихідні ПШЕ приголосні	Зміна у прагерманській	Характер процесу
1	Глухі вибухові (<i>p, t, k</i>) у позиції між голосними або після голосного	Спіранти (<i>ff, ss, ch</i>)	Спіранізація (ослаблення вибухових)
2	Глухі вибухові (<i>p, t, k</i>) у початковій позиції або після приголосного	Африкати (<i>pf, ts, kx/ch</i>)	Африкація (посилення артикуляції)
3	Глухі вибухові (<i>p, t, k</i>) у кінцевій позиції	Подовжені або подвоєні спіранти (<i>ff, ss, hh</i>)	Подовження/укріплення
4	Дзвінкі вибухові (<i>b, d, g</i>)	Часткове оглушення (<i>b → p, d → t, g → k</i>) у деяких діалектах	Зсув у фортіс (оглушення)

Зміни вокалізму, що супроводжували другий пересув

	Вокалічні зміни	Причина	Приклад
1	Компенсаційне подовження голосних	Голосні подовжувалися для збереження складу внаслідок зміни або втрати приголосних ($t \rightarrow ss, k \rightarrow ch$)	гот. <i>makōn</i> → двн <i>mahhōn</i> → <i>machen</i> – подовження <i>a</i> перед <i>hh</i> .
2	Перерозподіл наголосу → редукція ненаголошених голосних	Через зміну приголосних відбулися зміни у структурі слова, що призводило до зміщення наголосу, а це спричиняло редукцію або зникнення ненаголошених голосних	гот. <i>gastiz</i> → двн <i>gast</i> (втрата ненаголошеного <i>i</i>).
3	Морфологічне чергування голосних	Зміни приголосних спричиняли чергування голосних у коренях слів	Двн <i>tehan</i> → Двн <i>ziohan</i> (пізніша форма) → <i>ziehen</i> (зміна $t \rightarrow z$, голосний змушений адаптуватися)
4	Вплив на дифтонги	Другий пересув створив нові кластери (<i>pf, ts, kx</i>), які впливали на артикуляційне середовище голосних. В результаті в НМ: 1) утрималися короткі голосні (через складну початкову позицію). 2) зупинилася дифтонгізація, яка відбулася в інших германських мовах. 3) з'явилися нові дифтонги у випадках, коли нові приголосні ускладнювали артикуляцію.	англ. <i>round</i> ↔ нім <i>Pfand</i> Двн. <i>pfant</i> (результат другого пересуву $p \rightarrow pf$) > сучасна НМ <i>Pfand</i> (приголосний кластер <i>pf</i> -стабілізує короткий голосний) ↔ ст.-англ. <i>pund</i> (без пересуву, зберігає <i>p</i>) > сучасна АМ <i>round</i> (розвиток дифтонга <i>ou</i> з <i>u</i>).

ськими та іншими індоевропейськими мовами, наприклад, у звуковому складі та структурі слів. Друге звуковий пересув у давньовірхньонімецькій мові відокремив верхньонімецькі діалекти від інших західногерманських мов, в результаті чого верхньонімецькі діалекти стали основою для стандартної НМ, а нижньонімецькі діалекти зберегли архаїчні риси, ближчі до англійської та нідерландської.

Для НМ були характерними системні консонантні зсуви, які радикально перебудували її фонологічну структуру. Зміни вокалізму, що відбувалися паралельно, мали на меті адаптування до трансформації приголосних під час першого та другого пересувів. Саме ці пересуви визначили фонетичні, акустичні, семантичні, граматичні та стилістичні особливості НМ.

У фонетичній структурі НМ з'явилася велика кількість приголосних кластерів, як-от у словах *Strumpf, Wirtschaft, Pflicht*, що надало їй **щільності та структурної чіткості**. Зміщення приголосних *p, t, k* спричинило виникнення аспірації та африкатів (таких як *pf, ts, tsch*), характерної особливості сучасної німецької фонетики. Особливо виразною є чітка артикуляція приголосних у верхньонімецьких діалектах, де вона досягає максимальної точності.

Акустично консонантні зміни вплинули на ритм НМ: він є стрибкоподібним з акцентом на приголосні, що створює ефект напруги та динаміки. Плавність звучання нижча порівняно

з іншими мовами, тому НМ часто сприймається як «тверда» та «структурна». Інтонація має контрастний характер, з чітко окресленими межами між словами, що сприяє ясності мовлення.

Стилістично ці фонетичні особливості формують сприйняття німецької як логічної, технічної та точної мови. Така звукова організація добре відповідає потребам термінологічного, юридичного та технічного дискурсу, де важлива максимальна однозначність і структурна дисципліна.

Фонетична перебудова мала й семантичні наслідки, сприяючи **семантичній дивергенції** – розходженню між початковим значенням праїндоевропейського кореня та його рефлексом у сучасній НМ. Так слово *Burg* («замок») зберігає семантичний зв'язок із «висотою» (як укріплене підвищення), проте значення змістилося до «архітектурної структури», і спорідненість із первинним значенням неочевидна без етимологічного аналізу: РІЕ *bhergh-* («високий») → лат. *burgus* («фортеця») → нім. *Burg* («замок») – вплив першого пересуву. Зв'язок між сучасним *drei* і ПІЕ *treyes* також неочевидний без спеціальних знань: ПІЕ *treyes* («три») → прагерм. *þrīz* → двн. *drī* → нім. *drei* (вплив другого пересуву)

Відхилення сучасних форм від їхніх праїндоевропейських прототипів, що відбулося через фонетичні зміни, також призвели до значного **затемнення етимології**: сучасні слова германської мовної сім'ї часто не мають очевидної зв'язності з ПІЕ-відповідниками. Наприклад, корінь *rod-*

еволюціонував у *Fuß, bher- – у bringen*, а *ghostis – у Gast*.

Нарешті, консонантні зсуви сприяли морфологічній економії. Внаслідок цих змін відбувалася посту-

пова **аналітизація граматичної системи**: роль флексій зменшувалась, натомість зростала значущість порядку слів і допоміжних елементів, що забезпечують синтаксичну організацію висловлювання.

Список літератури:

1. Дружинець М. Л. Орфоепія та історична фонетика німецької мови : монографія. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. 180 с.
2. Козак Л. І. Історія німецької мови: фонетичні зміни та діалектна стратифікація : навч. посіб. Львів : Львівський національний університет імені І. Франка, 2012. 240 с.
3. Павловська Л. І. Фактори впливу на сучасний розвиток німецької мови. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2019. № 12. С. 160–164.
4. Панченко О. І., Вотінцева М. Л. Закони Я. Грімма та К. Вернера як частина фахової підготовки філолога. *Нова філологія* : зб. наук. праць. 2022. № 87. С. 44–49.
5. Русаченко Н. П. Історична фонологія германських мов: акцент і пересуви приголосних : навч. посіб. Київ : Київський університет імені Б. Грінченка, 2015. 210 с.
6. Савчук О. В. Фонологічні процеси у германських мовах: від першого пересуви до сучасних діалектних змін : монографія. Дніпро : Дніпровський національний університет імені О. Гончара, 2020. 220 с.
7. Iverson G. K., Davis G. W., Salmons J. Peripherality and Markedness in the Spread of the High German Consonant Shift. *Lingua*. 2011. Vol. 121, № 8. P. 1344–1362.
8. Iverson G. K. Fundamental Regularities in the Second Consonant Shift. *Journal of Germanic Linguistics*. 2013. Vol. 25, № 1. P. 1–26.
9. King R. D., Salmons J. The High German Consonant Shift in Sociolinguistic Perspective. *Diachronica*. 2012. Vol. 29, № 3. P. 353–376.
10. Klein R. Diachronic Stratification of the High German Consonant Shift. Мюнхен : LINCOM, 2018. 210 с.
11. Peters E. Perception and Asymmetry in the High German Consonant Shift. *Journal of Germanic Linguistics*. 2024. Vol. 36, № 2. P. 145–172.
12. Salmons J., King R. D. Regional Variation and the Spread of the High German Consonant Shift. *Journal of Germanic Linguistics*. 2014. Vol. 26, № 2. P. 123–150.
13. Salmons J. Sound Change and the Germanic Consonant Shifts. Оксфорд (Oxford) : Oxford University Press, 2021. 320 с.
14. Stiles P. Germanic Phonology. Handbook of Comparative and Historical Indo-European Linguistics. Берлін (Berlin) ; Бостон (Boston) : De Gruyter, 2017. P. 1123–1138.

Makhonina N. H., Kononenko V. O. CHANGES IN THE CONSONANTAL SYSTEM OF THE GERMAN LANGUAGE: THE FIRST AND SECOND CONSONANT SHIFTS AND THEIR CONSEQUENCES

This article is focused on the key stages of the historical phonological evolution of the German language – the first and second consonant shifts. The first shift (erste Lautverschiebung), also known as Grimm's law, marked the move from the Proto-Indo-European to the Proto-Germanic language system. The second shift (zweite Lautverschiebung) was decisive for the separation of the Upper German dialects from other West Germanic languages and contributed to the establishment of German as a separate language system. Both shifts caused chain changes in the phonetic systems of the time, so the work also analyses in detail the vocalic processes that accompanied the consonantal transformations: compensatory vowel lengthening, reduction of unstressed vowels, diphthongisation, morphophonological alternation, stress redistribution, etc. The article reveals the significance of both consonant shifts for the history of the development of the German phonological system, and also examines the influence of these transformations on the rhythmic organisation of words, intonation patterns, acoustic structure, grammatical features (transit from synthetical to analytical forms) and the stylistic perception of modern German (as a logical and precise language, maximally adapted to the needs of terminological, legal and technical discourse). In addition, the study pays attention to the semantic consequences of shifts, in particular the obscuring of etymology, the divergence of meanings between Proto-Indo-European roots and their modern German reflexes, examines in detail on the influence of phonetic changes on morphological transparency and the rhythmic organisation of words in modern German. The article is positioned not as a purely phonological study, but as a comprehensive investigation of the systemic consequences of shifts for the development of the German language and may be useful for researchers, teachers and students of philology working in the field of German studies and historical linguistics.

Key words: *German language, Germanic languages, history of language, phonetics, phonology, first consonant shift, second consonant shift, Grimm's law, consonantism, vocalism, reduction, compensatory vowel lengthening, diphthongisation, morphophonological alternation.*

Дата надходження статті: 24.11.2025

Дата прийняття статті: 22.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025